

7014

جستاری
در

ولا ففلا مسانی نطری

سید محمد مهدی
میر باقری

فهرست

پیشگفتار

۹

مقدمه

۱۱

۱۳

۱۳

۱۴

۱۵

ضرورت بحث از مبانی «دین‌شناختی»

ضرورت بحث از مبانی «معرفت‌شناختی»

ضرورت بحث از مبانی «جامعه‌شناختی»

ضرورت بحث از مبانی «فلسفه حقوق»

فصل اول: مبانی دین‌شناختی / ۱۷

۱۹

۱۹

۲۲

۲۷

۲۸

۲۹

۱. تعریف دین و دین‌داری

۱/۱. نسبت دین با «الوهیت، ولایت و شریعت»

۱/۲. نسبت دین‌داری با «الوهیت، ولایت و شریعت»

۲. گستره دین و دین‌داری

۲/۱. جریان دین در همه حوزه‌های حیات فردی و اجتماعی انسان

۲/۱. حداکثری بودن دامنه دین

فصل دوم: مبانی جامعه‌شناختی و ساختار حکومت / ۳۱

۳۳

۳۳

۳۵

۳۵

۳۶

۳۸

۴۲

۴۵

۴۵

۱. حقیقی بودن جامعه مبتنی بر «وحدت ترکیبی»

۱/۱. ناکارآمدی «اصالت فرد» و «اصالت جامعه» در تحلیل «وحدت و کثرت» جامعه

۱/۲. پیدایش «جامعه» از «وحدت ترکیبی» افراد جامعه

۲. تحلیل پیدایش «جامعه» به عنوان «نظام ولایت اجتماعی»

۲/۱. شکل‌گیری ارتباطات اجتماعی از طریق «همدلی، همفکری و همکاری»

۲/۲. «تولی به ولایت» در نظام اجتماعی

۲/۳. پیدایش «نظام ولایت تاریخی»

۳. کارکرد حکومت در «سرپرستی رشد و تکامل اجتماعی»

۳/۱. حداکثری بودن کارکرد حکومت در عصر حاضر

۳/۲. سرپرستی تکامل در همه ابعاد جامعه، کارکرد اصلی حاکمیت

۴۷

فصل سوم: فرایند جریان دین در جامعه و حکومت ۵۱/

۱. رسالت «ولی فقیه»، هدایت جامعه به سوی قرب الهی و مقابله با ولایت باطل ۵۴

۱/۱. «قرب الهی» یا «توسعه لذات مادی»، موضوع و هدف سرپرستی رشد و تکامل

اجتماعی ۵۵

۱/۲. رسالت رهبری، مدیریت غلبه حق بر باطل در مقیاس جهانی ۵۶

۲. پایگاه «مشروعیت» و «عقلانیت» در نظام ولایت فقیه ۵۷

۲/۱. صحیح نبودن تعریف «مشروعیت» به «مقبولیت» ۵۷

۲/۲. تعریف پایگاه حقانیت به مشیت و اعطای خداوند متعال ۵۸

۲/۳. پیدایش نظام حقوق بر محور ولایت ائمه معصومین علیهم السلام ۶۰

۲/۴. «تحمل ولایت، تمسک به فقاقت، تقید به عدالت»، شروط حقانیت ولی اجتماعی ۶۲

۲/۵. معقولیت نظام ولایت فقیه به تبع حقانیت و مشروعیت آن ۶۴

۳. ضرورت تحول و تکامل در عرصه «ساختارهای اجتماعی» و «علوم و معارف

دینی» در نظام ولایت فقیه ۶۷

۳/۱. ضرورت تکامل نظام معرفت دینی متناسب با نظام ولایت فقیه ۶۸

۳/۲. ضرورت بازسازی ساختارهای اجتماعی بر محور ولایت فقیه ۶۹

فصل چهارم: نقد نظریه وکالت حکیم ۷۱/

تقریر نظریه ۷۴

۱. دسته‌بندی فلسفه به فلسفه عملی و فلسفه نظری ۷۴

۲. بازگشت معنای حکومت به حکمت و علم تصدیق، و نه حاکمیت و ولایت ۷۵

۳. نظریه‌های سنتی و مدرن در مقوله سیاست ۷۶

۴. پیدایش و شکل‌گیری جامعه و حکومت مبتنی بر نیازهای طبیعی انسان ۷۷

۴/۱. حکومت، نتیجه زیست طبیعی انسان ۷۸

۴/۲. حکومت، حق طبیعی و ذاتی انسان‌ها ۷۸

۴/۳. وکالت هیئت حاکمه از سوی مردم ۸۰

نقد و بررسی نظریه ۸۰

۱. نقد روش‌شناسی نظریه ۸۰

۲. نقد مبانی معرفت‌شناختی ۸۱

۲/۱. تکیه صرف به دانش‌های برآمده از عقل، عامل جدایی از دین ۸۲

۲/۲. انکار حاکمیت انبیاء و ائمه معصومین علیهم السلام، نتیجه تعریف پایگاه صحت

مستقل از وحی در علم ۸۳

۲/۳. حجیت عقل در صورت تبعیت از نبی اکرم صلی الله علیه و آله ۸۴

- ۲/۳/۱. علم و دانش، طریق سرپرستی و ولایت بر جامعه ۸۶
- ۲/۳/۲. وجود مرتبه‌ای از فهم به صورت تبعی و بازگشت حجیت آن به فاعلیت حضرت حق ۸۷
- ۲/۳/۳. جهت‌داری علم و دانش به حق و باطل ۸۸
- ۲/۳/۴. تفاوت مفهوم «حکمت» در ادبیات فلسفه و ادبیات وحی ۸۹
- ۲/۳/۵. تفاوت روش فیلسوفان با روش انبیا علیهم‌السلام در احتجاج و تفاهم ۹۱
- ۲/۴. نقد نظریه همسان‌انگاری عقل و نقل ۹۲
- ۲/۴/۱. مبنای «کاشفیت»، مانع تقسیم علم به دینی و غیردینی ۹۳
- ۲/۴/۲. ضرورت تبعیت عقلانیت از امام علیه‌السلام ۹۴
- ۲/۴/۳. تأثیر ناخودآگاه ایمان فیلسوف در فلسفه ۹۵
- ۲/۴/۴. ضرورت تکامل «منطق تفقه دینی» برای دستیابی به «حکمت، عرفان و فقه» در مقیاس حکومتی ۹۶
۳. نقد مبانی جامعه‌شناختی ۹۷
- ۳/۱. ضرورت ملاحظه «اراده» در حاکمیت و تحلیل قدرت و آزادی مبتنی بر آن ۹۷
- ۳/۲. بازگشت حاکمیت به اعمال قدرت، مبتنی بر نظام اراده‌ها ۹۸
- ۳/۳. ولایت حق یا باطل، پایگاه قدرت اجتماعی ۹۹
- ۳/۴. توسعه حقیقی آزادی در گرو توسعه عبودیت ۱۰۰
- ۳/۵. رویکرد مادی صاحب نظریه در تحلیل پیدایش جامعه و تاریخ ۱۰۲
- ۳/۶. تنزل کارکرد حکومت در این نظریه به منظور انقطاع آن از دین ۱۰۳
۴. نقد مبانی «دین‌شناختی» و «فلسفه حقوق» ۱۰۴
- ۴/۱. نفی ولایت اجتماعی امام معصوم علیه‌السلام طبق این مبنا ۱۰۶
- ۴/۲. نسبت حق مالکیت با اختیار و عبودیت ۱۰۷
- ۴/۲/۱. ظرفیت تقرب و پرستش، پایگاه حق مخلوقات ۱۰۸
- ۴/۲/۲. هماهنگی ظرفیت‌های قرب مخلوقات و پدید آمدن نظام حقوق ۱۰۸
- ۴/۲/۳. استیفای حق مادون از طریق تبعیت از مافوق، لازمه پذیرش نظام هماهنگ حقوق ۱۰۸
- ۴/۲/۴. محور بودن نبی اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله در نظام مخلوقات و استیفای حقوق نظام مخلوقات در گرو استیفای حق ولایت ایشان ۱۰۹

کتابنامه ۱۱۱

نمایه / ۱۱۳

پیشگفتار

متن حاضر تقریر درس خارج فقه حضرت حجت الاسلام والمسلمین سید محمد مهدی میرباقری (رئیس فرهنگستان علوم اسلامی قم) در سال ۱۳۸۹ و ۱۳۹۰ با موضوع «ولایت فقیه» است که توسط نویسنده این سطور، تقریر و نگارش یافته است. این تقریر، در قالب چهار فصل و در دو محور کلی تنظیم شده است که عبارتند از:

۱. سیراتباتی مبانی «کلامی» و «جامعه‌شناختی» ولایت فقیه که سه فصل اول را دربرمی‌گیرد.

۲. نقد و بررسی نظریه «وکالت حکیم».

براین اساس پس از مقدمه‌ای درباره «ضرورت پرداختن به مبانی ولایت فقیه»، عناوین چهار فصل این نوشتار عبارت است از:

فصل اول مبانی کلامی ولایت فقیه؛

فصل دوم مبانی جامعه‌شناختی و ساختار حکومت؛

فصل سوم کیفیت جریان دین در حکومت و جامعه؛

فصل چهارم نقد و بررسی نظریه وکالت حکیم.

اگر نظام «ولایت فقیه» را ساختار حضور «دین» در «جامعه و حکومت»

بدانیم، تبیین مبانی «دین‌شناختی» و «جامعه‌شناختی» و «حکومت»

ضرورت پیدا می‌کند. این موضوع، فصل اول و دوم کتاب را به خود اختصاص

داده است. در فصل سوم مبتنی بر دو فصل پیشین، کیفیت جریان «دین»

در جامعه و حکومت تحلیل می‌گردد؛ به سخن دیگر اگر پذیرش ولایت فقیه

یک حکم شرعی تلقی شود، پیش فرض‌های کلامی در ناحیه «حکم» و پیش فرض‌های جامعه‌شناختی در ناحیه «موضوع» حکم حضور دارند؛ یعنی پرداختن به موضوعات دسته دوم، از سنخ «موضوع‌شناسی» است.

پس از ترسیم و اثبات مبانی ولایت فقیه، در فصل چهارم به نقد و بررسی نظریه «وکالت حکیم» پرداخته می‌شود؛ مهدی حائری یزدی در کتاب حکمت و حکومت بر پایه مبانی خاصی از «معرفت‌شناسی»، «جامعه‌شناسی» و «فلسفه حقوق» سعی در نفی ولایت فقیه و اثبات نظریه وکالت حکیم دارد. به اعتقاد او پیدایش و تکامل جامعه و مناسبات آن امری بشری و مبتنی بر تجارب و آموزه‌های عقل عملی انسان می‌باشد؛ بنابراین دانش اداره جامعه (سیاست مدن) از شاخه‌های عقل عملی به شمار می‌آید؛ در این صورت تنها حکیم و فیلسوف عقل عملی شایستگی حاکمیت و اداره جامعه را دارد؛ همچنین حق ذاتی و طبیعی زیست بشری موجب انتخاب هیئت حاکمه توسط مردم از طریق وکالت می‌گردد؛ در نتیجه نظریه وکالت حکیم جایگزین ولایت فقیه خواهد شد. تقریر نظریه، استخراج مبانی و پیش فرض‌های نظریه و نقد و نقض آن‌ها در این فصل ارائه شده است.

یحیی عبدالهی